

SİVİL TOPLUM İZLİYOR

Ekim 2021

“Cumhurbaşkanlığı İnsan Hakları Eylem Planı’nı izleme ve değerlendirme raporu”

Neyi izliyoruz?

Cumhurbaşkanının imzasıyla yayınlanan **İnsan Hakları Eylem Planı (İHEP)**, 11’inci Kalkınma Planı ile Yargı Reformu Strateji Belgesi temelindeki reform iradesinin devamı olarak tanıtıldı. Eylem Planıyla; detaylı bir mevzuat taramasıyla, hak ve özgürlüklerin genişletilmesinin yanısıra kamu hizmetlerinin erişilebilir, hesap verilebilir, eşit, şeffaf ve adil bir şekilde sunulmasına ilişkin standartların yükseltilmesinin hedeflendiği ileri sürülüyor. Bu rapor, İHEP ile ortaya konan iddialar ve alınan mesafenin ölçümü ve tartışılması amacıyla her ay takipçileri ile paylaşılacak.

Nasıl izliyoruz?

Aylık raporumuz “Sivil Toplum İzliyor”; İHEP ile ortaya konan 9 amaç ve 11 ilkenin yanı sıra 393 faaliyetten hayata geçirilenlerin aylık dökümünü yaparak, atılan adımların eylem planıyla hedeflenen amaçlara uygunluğunu ve yeterliliğini tartışmayı amaçlıyor. Raporumuzda sivil toplumun yayınladığı aylık raporlar ve ülke gerçekleri ve kamu idaresinin iddiaları karşılaştırılacak. Adalet Bakanlığı ve ilgili dairelerinin yanısıra İçişleri Bakanlığı verileri yayımlandığı takdirde raporumuzda yer bulacak. İHEP metninde ifade edilen ilkelerden de biri olan “şeffaflık ve hesap verebilirlik” ölçütlerinin Türkiye devlet idaresinde karşılık bulmadığı bir gerçektir. Hak savunucularının, basın kurum ve çalışanlarının karşı karşıya oldukları güçlüklerin sivil toplum raporlarına yansıyan rakamların “kesinliğini” etkilediği de unutulmamalıdır. Tam da bu nedenle atıf yapılan rakamların başında “en az” kelimesini sıklıkla kullanmak zorunda kaldık.

Devletin dediği...

Denetimli Serbestlik Hizmetleri planı yenilendi. Yenileme dahilinde kamuya yararlı işlerde çalıştırılabilme üst sınırı 4 saatten 8 saate çıkarıldı ve ekonomik durumu uygun olmayan yükümlülere yol ve yemek desteği verilmesine imkan tanındı. Denetimli serbestlik planına uymama halinde bir defa yapılan yazılı uyarı yetişkinlerde 2, çocuklarda 3 defa yapılacak. Düzenleme ile denetimli serbestlik planını ev hapsinde geçirenlere yönelik , eğitim, hasta bakımı ve sağlık hizmetleri konusunda bir takım kolaylıklar da sağlanması [hedefleniyor...](#)

“Sığınma/İltica Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)” ile “İnsan Ticareti ile Mücadele ve İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması” konulu HELP kursiyeri 141 hâkim ve Cumhuriyet savcısı eğitimlerini [tamamladı](#).

Sivil Toplumun gördüğü...

1. AMAÇ- Daha güçlü bir insan hakları koruma sistemi

Durum: Sivil toplum, muhalefet ve hak savunucularına yönelik baskılar artarak sürüyor.

CHP, İyi Parti, Saadet Partisi, Demokrat Parti, Gelecek Partisi ve DEVA Partisi “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem” çalışmaları için 5 Ekim’de Meclis’te bir araya gelecek. Daha önce İstanbul’da toplanan 6 muhalefet partisi; tarafsız cumhurbaşkanı, güçlendirilmiş meclis ve bağımsız yargı gibi başlıklarla parlamenter sistemin ilkelerini tartışmaya devam edecek. Muhalefet partilerinin parlamenter sisteme dönüş talebini yanıtlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan ise başkanlık sisteminden memnun olduklarını, parlamenter sisteme dönüş olmayacağını söyledi. Erdoğan, Meclis açılışında yaptığı konuşmada ise yeni anayasa çağrısı yaptı.

Gazeteciler Cemiyeti’nin paylaştığı verilere göre; Eylül ayında 9 ayrı kentte 32 ayrı davada 49 gazeteci yargılandı, 6’sı toplamda 27 yıl 3 ay hapse mahkum edildi. Yargılanan 5 gazeteci hakkında ise beraat kararı verildi. Bir aylık sürede 4 gazeteci hakkında yeni dava, 6 gazeteci hakkında da yeni soruşturmalar açıldı. [Detaylar...](#)

İfade özgürlüğüne yönelik yargısal baskı ve tacizler Ekim ayında da devam etti. Bu yargılamaların sonucunda sinema oyuncusu Ezgi Mola, yönetmen Veysi Altay, farklı dönemlerde TİHV Genel Sekreterliği ve TTB Merkez Konseyi Başkanlığı yapmış Dr. Selim Ölçer, fotoğraf sanatçısı ve şair Mehmet Özer hakkında çeşitli para ve hapis cezaları verildi. Ayrıca gazeteci Oktay Candemir ve oyuncu Berna Laçın hakkında ise yaptıkları sosyal medya paylaşımları nedeniyle soruşturma açıldı.

2. AMAÇ- Yargı bağımsızlığı ve adil yargılanma ve adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi

Durum: Öngörülemez ve keyfi yargılamalar hukukun değil üstünlerin hukukun yürürlükte olduğunu kanıtıyor.

Hakimler ve Savcılar Kurulu ise AYM’nin Enis Berberoğlu kararını yerine getirmeyen İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Akın Gürlek’i birinci sınıf hakim yaptı. HSK, bu terfi kararıyla Ocak 2020’de aldığı kendi ilke kararını da çiğnedi. Bu ilke kararında, hakim ve savcılarının terfi kriterleri arasına "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi’nce yapılan incelemelerde ihlal kararına sebebiyet verip vermedikleri" de

eklenmişti. Ayrıca geçtiğimiz Mart ayında Erdoğan tarafından açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı'nda da "yargı mercilerinin AYM ve AİHM içtihatları ile uyumlu karar vermeleri, terfi ve tayin süreçlerinde bir kriter olarak" belirlenmişti.

103 kişinin yaşamını yitirdiği, 500'den fazlasının yaralandığı 10 Ekim Ankara Garı Katliamı'nın 6. yılında yapılmak istenen etkinlikler engellenirken Ankara'da devam eden yargılama çıkmaza girme tehlikesinde. Basına yansıyan emniyet ve istihbarat yazışmaları "devlet kusurunu" ortaya çıkarsa da, hiçbir kamu görevlisi hakkında halen idari ve adli soruşturma başlatılmadı. Firari sanıkların yakalanması için bir girişimde bulunmazken, avukatlar dosyada isimleri geçen sanık ya da tanık İŞİD'lilere ilişkin bilgilerin ve diğer taleplerinin mahkeme tarafından sürekli cevapsız bırakılmasının ya da reddedilmesinin "adaletin tesis edileceği inançlarını giderek zayıflattığı"ni [söylemekte](#).

3. AMAÇ- Hukuki öngörülebilirlik ve şeffaflık

Durum: Gazeteciler yargılanıyor, basın kuruluşları üzerindeki hukuki ve ekonomik baskı ve keyfiyet güç kazanıyor.

Olağanüstü Hal (OHAL) İşlemleri İnceleme Komisyonu, Kanun Hükmünde Kararname'yle (KHK) meslektan ihraç edilen ve kapatılan bazı kurum ve kuruluşlara ilişkin 126 bin 758 başvurudan 118 bin 415'ini sonuçlandırdı. AİHM'in de "etkin iç hukuk yolu"(!) olarak kabul ettiği Komisyon, sadece 15 bin 50 başvuruda kabul kararı verdi.

Türkiye, son yılların en büyük diplomatik krizlerinden birini yaşadı. İnsan hakları savunucusu Osman Kavala'nın tutukluluğunun 4'üncü yılında aralarında ABD, Almanya ve Fransa'nın da olduğu 10 ülkenin büyükelçisi bir açıklama yaptı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kavala'nın AİHM kararları doğrultusunda serbest bırakılmasını isteyen büyükelçilerin "istenmeyen kişi" ilan edilmesi talimatı verdiğini duyurdu. Erdoğan'ın talimatına rağmen bu süreçte hiçbir ülkeye elçilerinin "persona non grata" ilan edildiğine dair resmi bir bildirim yapılmazken; krizde tansiyon, karşılıklı açıklamalar sonrası, bir anda düşüverdi. Önce ABD Büyükelçiliği sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı açıklamada Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesine riayet ettiklerini belirtti. Ardından aynı içerikteki mesajı diğer büyükelçilikler de yaptı. Böylece Erdoğan yüksek perdeden yaptığı çıkıştan "yanlıştan dönüldü" diyerek geri adım atma fırsatı bulmuş oldu. Türkiye'de Batılı ülkelerin 'geri adım' attığı yönünde bir atmosfer oluşturulurken, aslında elçiliklerin açıklaması hali hazırda Viyana Sözleşmesi'ne "uyumlu davranıldığını" ifade ediyordu. Nitekim ABD Dışişleri Bakanlığı, mesajının anlamı konusunda ayrıca bir açıklama yapmak zorunda kaldı, Kavala için yaptıkları çağrının Viyana Sözleşmesi'yle tutarlı olduğunu söyledi. İktidar diplomatik başarı hayalini sürdürdü dursun, asıl sorulması gereken soru şu; Batılı ülkelerin Viyana Sözleşmesi'ne riayet ettiğini açıklamasını sağlayarak diplomatik başarı elde eden Türkiye acaba tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve AİHM kararlarına riayet ettiğini teyit ediyor mu?

4. AMAÇ- İfade Örgütlenme ve Din Özgürlüklerinin Korunması ve Geliştirilmesi

Durum: Toplantı gösteri ve yürüyüşü hakkı fiilen askıya alındı.

TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin tespitlerine göre Ekim ayında ülke genelinde en az 15 barışçıl toplantı ve gösteriye kolluk güçleri tarafından müdahale edildi, en az 3 barışçıl toplantı ve gösteri yine kolluk güçleri tarafından engellendi. Bu müdahale ve engellemeler sırasında en az 133 kişi gözaltına alındı. 2 kişi tutuklanırken 18 kişi adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı. Ayrıca Ümraniye'de geri dönüşüm depolarına yapılan baskın sonucu en az 220 atık kağıt toplayıcısı/geri dönüşüm işçisi gözaltına alındı, 3 kişi tutuklandı.

Ekim ayında mahkeme kararlarıyla en az 1 basın kurumuna ait 1 internet sitesi ve en az 37 haber erişime engellendi.

Ekim ayında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yine medya kuruluşlarına yüklü idari para cezaları verildi. TÜGVA ile ilgili yaptığı yayınlar nedeniyle Halk TV'ye ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu Başkanvekili ve TBMM eski Başkanı İsmail Kahraman hakkındaki haberler nedeniyle TELE 1 kanalı bu cezalardan nasibini fazlasıyla aldı.

5. AMAÇ- Kişi özgürlüğü ve güvenliğinin güçlendirilmesi

Durum: Erdoğan'a devlet büyüklerine ve bürokratlarına hakaret(!) ettiği suçlamasıyla yüzlerce kişi yargılanıyor.

Anayasa Mahkemesi, 'Bireysel Başvuru İstatistikleri'ni açıkladı. Buna göre AYM'ye 2012'den bu yana 335 bini aşkın hak ihlali başvurusu yapıldı. Başvuruların 276 bin 307'si sonuçlandırılırken, yalnızca 14 bin 911'inde hak ihlali kararı verildi. İhlal kararının yüzde 62.5'i adil yargılanma hakkı, yüzde 19.1'i mülkiyet hakkı, yüzde 4.2'si de ifade özgürlüğüyle ilgili.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, hükümete hukuk devleti uyarısı yaparak "Mahkeme kararlarının icrasının sağlanmadığı bir yerde hukuk devletinden bahsedilemez. Anayasaya aykırılıkta ısrar, anayasanın kasten ihlalidir" dedi.

6. AMAÇ- Kişinin maddi ve manevi bütünlüğü ile özel hayatının güvence altına alınması

Durum: LGBTİ+ bireylere yönelik sistematik devlet şiddeti artıyor.

İçişleri Bakanlığı, 20 Haziran 2017'de Diyarbakır'ın Lice ilçesinde ejder tipi jandarma zırhlı aracın çarptığı otomobilde yaşamını yitiren 5 kişinin varislerinden 250 bin Euro tazminat talep [etti...](#) Kolluğun kullanımındaki zırhlı araçların sebep olduğu ölüm ve yaralanmalar ise devam ediyor. Urfa Viranşehir'de mahalle aralarında dolaşan polis zırhlısı 5 yaşındaki çocuğa çarparak ağır yaralanmasına [neden oldu](#).

7. AMAÇ- Mülkiyet hakkının daha etkin korunması

Durum: Şirkete, belediyeye, üniversiteye kayyım atanması günlük devlet pratiği haline geldi.

Muhtarlara seslenen İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, metruk binalarda uyuşturucu kullanıldığını belirterek, “Muhtarlarımız ‘Mahkeme kararı var yıkamayız’ diyorlar. Arkadaş sen gece yık, mahkeme kararı bizim arkamızdan gelsin... Gece yarısı dozer gelsin, yıksın. Kim yıktı biz nereden bilelim ya?” dedi.

8. AMAÇ- Kırılgan kesimlerin korunması ve toplumsal refahın güçlendirilmesi

Durum: Türkiye, ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesinden Cumhurbaşkanı kararı ile ayrıldı.

Boğaziçi Üniversitesi'nin atanmış rektörü Naci İnci, bir ilke imza atarak "ısrarlı takip mağduru" sıfatıyla 14 öğrenci hakkında 6284 sayılı yasa uyarınca tedbir kararı aldırdı. Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin korunması ve şiddetin önlenmesi için alınacak tedbirleri içeren 6284 sayılı yasanın amacı fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddetin önlenmesi. Kadın örgütleri, söz konusu yasa kapsamında tedbir talebinde bulunan kadınların başvurularının kabul edilmemesi nedeniyle kadın cinayetlerinin önlenemediğine birçok kez vurgu yaparken, kadınlar için etkili uygulanmayan kanunun Naci İnci için işletilmesi ise ülkede gelinen noktayı özetler mahiyette. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre 2021 yılında 293 kadın erkekler tarafından katledilmiş durumda.

[Bianet](#)'in yerel ve ulusal gazetelerden, haber sitelerinden ve ajanslardan derlediği haberlere göre; erkekler Eylül'de en az 26 kadını öldürdü, 5 kadına tecavüz etti. Erkekler en az 65 kadına şiddet uyguladı, en az 4 çocuğu öldürdü, en az 13 kız ve oğlan çocuğunu istismar etti, en az 10 kadını taciz etti.

AYM, ilk kez bir kadın cinayetinde yeterli önleyici ve koruyucu tedbirleri almayan kamu görevlilerinin yargılanması gerektiğine karar verdi. Yüksek Mahkeme, 2013 yılında boşandığı eşi tarafından katledilen akademisyen Serpil Erfındık'ın yaşam hakkının ihlal edildiğine hükmetti. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiği bu yıl, 270 kadın erkekler tarafından katledildi. [Detaylar...](#)

9. AMAÇ- İnsan Hakları konusunda idari ve toplumsal farkındalık

Durum: İnternet yasakları kamu kurumları ve yöneticilerinin ve iktidar ortağı parti yöneticileri ve ileri gelenlerinin başvurularıyla Sulh Ceza Hakimliklerinin kopyala yapıştır kararlarıyla en geniş anlamıyla uygulanıyor.

MHP, yurtdışından fon alan gazeteler için Meclis'e yeni bir kanun teklifi verdi. MHP, İçişleri Bakanlığı'nın fon alan gazetelerin tüm faaliyetini izlemesini istiyor. Teklife göre; Basın

organı istenen tüm belgeleri sunmak durumunda kalacak, tüm faaliyetler kayıt altında tutulacak ve izlenecek. Tüm bilgileri İçişleri Bakanlığı ile paylaşmayanlara hapis cezası verilecek.

İktidarın “terör” listesi bu ay güncellendi; üniversitesi öğrencileri ile kebabçılar aynı gün iktidarın “terörist” suçlamasının hedefi oldu. İktidarın küçük ortağı MHP lideri kebabçıları “terör” listesine dahil ederken, Erdoğan’ın hedefindeyse yine öğrenciler vardı. Erdoğan’a göre; ülke genelinde barınma sorunlarını gündeme getiren öğrenciler de, Boğaziçi’nde kayyım rektörü protesto edenler de “terörist”.